

Fredagen den 18 april

Fredagen den
18 april 1980

Kl. 09.00

*Om kommuns
rätt att anordna
lokal folkomröst-
ning*

§ 1 Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande inkomna skrivelse:

1980-04-17

Till riksdagen

Undertecknad ber härmed om entledigande från uppdraget som ordinarie ledamot av riksdagens revisorer.

Gudrun Sundström

Denna avsägelse godkändes av kammaren.

§ 3 Om kommuns rätt att anordna lokal folkomröstning

Kommunministern KARL BOO erhöll ordet för att besvara *Stina Anderssons* (c) den 11 mars anmälda interpellation. 1979/80:160, och anförde:

Herr talman! Stina Andersson har frågat mig

1. om jag är beredd att redovisa min tolkning av kommunallagens intentioner vad gäller kommunernas rätt och möjligheter att anordna lokala folkomröstningar som ett led i en beredning av en kommunalpolitisk fråga och

2. på vilket sätt tillämpningen av kommunallagens bestämmelser vad gäller kommunernas rätt att ordna lokala folkomröstningar enligt min mening kan följas upp.

Kommunfullmäktige får enligt 2 kap. 18 § kommunallagen besluta att som ett led i beredningen av ett ärende som tillhör fullmäktiges handläggning skall inhämtas synpunkt från medlemmar i kommunen. Detta kan ske genom *omröstning, opinionsundersökning* eller ett liknande förfarande. Valnämnden i kommunen får enligt paragrafen anlitas, om det inte medför att nämndens verksamhet i övrigt hindras. Paragrafen gäller också för lands-*tingskommunerna*. Någon *motsvarighet till paragrafen* fanns inte i de tidigare kommunallagarna.

I propositionen om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. anförde föredraganden att starka invändningar kunde resas mot kommunala folkomröstningar i olika former (prop. 1975/76:187, s. 306). Han delade kommunaldemokratiutredningens och remissinstansernas mening att man i första hand borde pröva de övriga åtgärder som utredningen hade föreslagit i syfte att åstadkomma en vidgad medverkan från kommuninvånarnas sida i

Fredagen den
18 april 1980

*Om kommuns
rätt att anordna
lokal folkomröst-
ning*

den kommunala verksamheten. Han förordade emellertid en bestämmelse som skulle klargöra att hinder inte möter mot att kommunerna och landstingskommunerna som ett led i beredningen av ett ärende, som skall avgöras av fullmäktige resp. landstinget, inhämtar synpunkter från kommuninvånarna. Enligt hans mening borde denna möjlighet utnyttjas bara i sällsynta undantagsfall.

En mera positiv syn på omröstningar och andra undersökningar av det slag som avses i 2 kap. 18 § kommunallagen kommer till uttryck i konstitutionsutskottets betänkande med anledning av propositionen (KU 1976/77:25, s. 34). En urholkning av den representativa demokratin eller en försvagning av de politiska partiernas möjligheter att göra sig gällande i det kommunala livet borde enligt utskottet visserligen inte komma i fråga. Samtidigt ansåg utskottet det uppenbart att en vidgad medverkan från medborgarnas sida och ett ökat lokalt inflytande för dessa även mellan valen är av stor betydelse för en fördjupning och vidareutveckling av den kommunala självstyrelsen. En rådgivande kommunal omröstning kunde enligt utskottet i vissa fall vara lämplig som ett led i beredningen av ett särskilt ärende av stor betydelse. Utskottet framhöll att de ställda frågorna självfallet måste gälla ett ämne i vilket fullmäktige har rätt att fatta beslut. Avsikten var enligt utskottet inte att omröstningar skulle bli ett ofta förekommande inslag i den kommunala verksamheten. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr 1976/77:148).

Av vad jag nu har sagt följer att den enda begränsningen i fråga om ämnet för omröstningen enligt 2 kap. 18 § är att denna skall utgöra ett led i beredningen av ett ärende som tillhör fullmäktiges handläggning. Avgränsningen innebär bl. a. att omröstningen måste röra en fråga som faller inom den allmänna kommunala kompetensen eller annars inom ramen för de frågor som kan behandlas av fullmäktige. En omröstning får alltså inte gälla allmänpolitiska frågor eller frågor som specialreglerade nämnder enligt olika författningar har att avgöra självständigt.

Min allmänna uppfattning är att möjligheterna att inhämta synpunkter från kommunmedlemmarna i viktiga kommunala frågor på ett betydelsefullt sätt bör kunna bidra till vidareutvecklingen av den kommunala demokratin.

Frågan om under vilka förutsättningar fullmäktige får besluta att en omröstning bland kommunmedlemmarna skall anordnas behandlas inte närmare i förarbetena. Lagstiftaren har överlämnat åt rättstillämpningen att pröva avgränsningsfrågorna. Jag kan därför inte i detalj gå in på de avgränsningsfrågor som jag nyss har berört. Som nämns i interpellationen har ett beslut av kommunfullmäktige i Täby kommun den 17 januari 1980 att anordna en lokal folkomröstning för att utröna kommunmedlemmarnas synpunkter på den kollektiva trafikförsörjningen överklagats till länsstyrelsen i Stockholms län. Regeringsrätten har i det målet upphävt länsstyrelsens beslut att förbjuda verkställighet av kommunfullmäktiges beslut. Regeringsrätten konstaterar att omröstningen enligt fullmäktiges beslut ingår som ett led i beredningen av ett stadsplaneärende och att sådana ärenden tillhör

fullmäktiges handläggning. Det bör dock tilläggas att den slutliga prövningen av besvären återstår.

Jag vill erinra om att kommunaldemokratiska kommittén enligt sina direktiv (Dir 1977:96) skall följa tillämpningen av bestämmelsen i 2 kap. 18 § kommunallagen och utnyttjandet av de möjligheter som bestämmelsen ger. Kommittén är därvid oförhindrad att ta initiativ till ytterligare författningsreglering på området i syfte att åstadkomma en lämplig utveckling av folkomröstningsinstitutet som ett led i en fördjupad kommunal demokrati. Slutligen vill jag nämna att omröstningar i indelningsfrågor som rör Vaxholms och Hjärjedalens kommuner har studerats på uppdrag av kommittén.

STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunministern för det informativa och utförliga svaret på min interpellation.

I och för sig är det egentligen inte mycket att tillägga till svaret, men vad man kan konstatera när det gäller behandlingen av just detta speciella ärende är ju att länsstyrelsen och regeringsrätten har kommit fram till olika bedömningar. Regeringsrätten har konstaterat att ifrågavarande folkomröstning, som hölls i Täby den 23 mars, ingick som ett led i beredningen av ett stadsplaneärende. Det är också på så sätt som Täby kommun har uppfattat det. Men vad man kan fundera rätt mycket över är ju, varför inte också länsstyrelsens lekmannastyrelse kom till samma resultat i sitt beslut som regeringsrätten. De juridiska källorna i sammanhanget bör ju vara desamma. Och jag utgår från att kommunministern delar den mening som regeringsrätten ger uttryck för genom sitt utslag i denna fråga.

Folkomröstningen om en upprustad och bevarad Roslagsbana, som det ytterst var fråga om i det här fallet, ser Täby kommun som en stor och viktig fråga, och det vittnar ju också folkomröstningsresultatet om.

Det är viktigt och angeläget att man på olika sätt kan stärka den kommunala demokratin. Ett sätt kan då vara att man inhämtar synpunkter från kommunmedlemmarna i viktiga kommunala frågor – detta med hänsyn bl. a. till de storkommuner vi tyvärr har på vissa håll i dag och som har ökat avståndet mellan de vanliga människorna och beslutsfattarna.

Jag delar helt kommunministerns uppfattning när han säger att möjligheterna att inhämta synpunkter från kommunmedlemmarna i viktiga kommunala frågor på ett betydelsefullt sätt bör kunna bidra till vidareutvecklingen av den kommunala demokratin. Den kommunaldemokratiska kommittén arbetar vidare med dessa frågor.

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga till kommunministern i detta sammanhang: Vilka initiativ kan kommunministern tänka sig att ta till ytterligare författningsreglering i syfte att åstadkomma en lämplig utveckling av folkomröstningsinstitutet som ett led i en fördjupad kommunal demokrati?

Nr 124

Fredagen den
18 april 1980

*Om kommuns
rätt att anordna
lokal folkomröst-
ning*

Fredagen den
18 april 1980

*Om den inhemska
vågtillverkningen*

Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Kommunaldemokratiska kommittén har enligt sina direktiv att följa tillämpningen av berörda paragraf. Kommittén är också oförhindrad att ta initiativ till ytterligare regleringar och kompletteringar för att åstadkomma en lämplig utveckling av folkomröstningsinstitutet. Det är alltså möjligt för kommittén att enligt direktiven ta de initiativ som kan anses erforderliga. Jag vill därutöver säga att som lagstiftningen nu är utformad är det självfallet rättstillämpningen som får avgöra den praktiska tillämpningen av paragrafen.

När det gäller folkomröstningen i Täby har vi ju nu delvis fått ett besked från regeringsrätten, och vi kommer att få ett fullständigt besked i den här frågan. Men uppföljningen av paragrafens tillämpning ligger som sagt heit inom direktiven för kommunaldemokratiska kommittén.

STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar kommunministern för det kompletterande svaret.

Det är klart, att det inte är så lätt att här gå in på detaljer om möjligheterna att i framtiden få en fördjupad demokrati ute i kommunerna, men jag tror inte att kommunministern och jag har några motstridiga uppfattningar i det avseendet. Vi får väl nu vänta tills kommittén har slutfört sitt arbete och sedan se vad den kommer fram till i den här frågan.

Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Jag vill understryka att det är mycket viktigt att man går olika vägar för att fördjupa den kommunala demokratin. Det här är en väg, men många andra vägar har delvis prövats genom ny lagstiftning och ytterligare arbeten pågår för att förbättra förutsättningarna för att så långt som möjligt ge kommunmedlemmarna ett ordentligt inflytande i beredningsarbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 4 Om den inhemska vågtillverkningen

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Ingegerd Elms* (s) den 19 mars anmälda interpellation, 1979/80:166, och anförde:

Herr talman! Ingegerd Elm har frågat mig dels om jag anser det angeläget att bibehålla vågtillverkningen inom landet, dels vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att ge vågtillverkningen möjlighet att utvecklas till en lönsam verksamhet.

Telub AB övertog år 1978 Stathmos AB i Jönköping från Kooperativa förbundet för att försöka skapa en bärkraftig division för bl. a. vågar. Telub tillverkade redan före köpet vissa vågar, bl. a. bilvågar.

De vågar som tillverkas av Telub-Stathmos i Jönköping är s. k. mekaniska vågar. Genom den snabba introduktionen av elektroniska vågar har

emellertid såväl den inhemska som den utländska efterfrågan på mekaniska vågar på kort tid minskat avsevärt. Enligt vad jag har erfarit har Telub gjort stora ansträngningar för att sälja de mekaniska vågarna. Dessa ansträngningar har emellertid inte lett till önskat resultat. Genom att försäljningen av mekaniska vågar gått ned har förlusterna blivit mycket stora. För att dessa förluster inte skall äventyra företagets existens har Telub efter förhandlingar med berörda personalorganisationer beslutat att varsla 87 personer om uppsägning.

Telub-Stathmos kommer även i framtiden att sälja vågar. Dessa kommer i stor utsträckning att innehålla elektroniska komponenter, vilket medför att det inte längre finns behov av större delen av tillverkningskapaciteten för detaljer till mekaniska vågar. Om det inte finns någon efterfrågan på mekaniska vågar finns det heller inte skäl att vidta några åtgärder för att bevara kunnandet i fråga om tillverkning av sådana vågar. Enligt vad jag erfarit görs ansträngningar av företaget att finna annan produktion för att förhindra friställningar, men det har hittills inte lyckats Telub att hitta sådan långsiktig beläggning. Jag delar inte Ingegerd Elms bedömning att förutsättningarna för verksamheten skulle bli väsentligt annorlunda om verkstaden i Jönköping fördes över till Statsföretag AB.

INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Av det svar som statsrådet Åsling nu har lämnat och som jag tackar för får man den uppfattningen att Telub-Stathmos i Jönköping skulle vara ett av alla de företag som inte "hängt med" i utvecklingen.

Industriministern säger att Telub-Stathmos tillverkar mekaniska vågar och att efterfrågan på sådana har minskat avsevärt sedan de elektroniska vågarna introducerades på marknaden.

De här uppgifterna om Jönköpingsfabrikens produkter är inte riktiga. I stället är det ju så, att man sedan början av 1960-talet har använt sig av elektroniken för att lösa vägningsproblemen. Företaget, som då hette Lindells Vågfabrik, var bland de första i landet att tillämpa den tekniken. När så Telub i januari 1978 förvärvade Stathmos framhölls att "kombinationen av Stathmos mångåriga erfarenhet av vägning och Telubs breda kunnande inom elektronikområdet kommer att öppna helt nya möjligheter för utveckling av vägningsverksamheten".

Sanningen är alltså den att vågfabriken i Jönköping har använt sig av elektroniken i snart 20 år och att Telub för drygt två år sedan ansåg sig kunna tillföra ytterligare kunnande.

Tack vare bakgrunden som mångårig tillverkare av mekaniska vågar har företaget med framgång kunnat göra kombinationer av mekanik och elektronik, som har passat kundernas behov. Det är också så, att elektroniska vågar innehåller en avsevärd del mekanik, bl. a. lastbäraren. Det är helt avgörande för utrustningens goda funktion och ekonomi att den mekaniska delen är riktigt dimensionerad och anpassad såväl till vägningsobjekt som till arbetsmiljö och elektronik. Den senare har till uppgift att

Fredagen den
18 april 1980

*Om den inhemska
vågtillverkningen*

mäta och indikera resultatet, vilket därefter kan registreras på en lämplig bilutrustning.

När nu industriministern säger att det inte finns några skäl att bevara kunnandet om tillverkning av mekaniska vågar menar jag att han gör sig skyldig till en felaktig slutsats. Allt det vägningskunnande som finns i Jönköping i form av yrkesskicklighet, ritningar m. m. finns det goda skäl att bevara, även om produkterna förändras. Att produkterna kommer att förändras är helt klart, och jag har i interpellationen också påpekat att en övergång till ytterligare elektronik är ofrånkomlig. Här finns det alltså inga delade meningar.

Vad jag däremot vänder mig emot är den snabba förändring som Telub aviserade när i början av året 87 anställda varslades om uppsägning. Uppsägningsvarslet föregicks visserligen av både lokala och centrala förhandlingar, och de anställda har också anlitat en löntagarkonsult, som anvisat möjligheter att göra vägningsverksamheten lönsam. Telub avvisade emellertid vid en central förhandling den 7 februari 1980 löntagarkonsultens förslag som värdelös partsinlaga. Företaget vidhöll sitt eget förslag och frånträdde därmed förhandlingen. Därför blev också varslet av de 87 anställda en naturlig följd, om man nu får använda ordet naturlig i det sammanhanget.

Skulle nu Telubs planer sättas i verket, kommer med stor säkerhet marknaden för vågar att tas över av utländska tillverkare, som redan i dag till övervägande del konkurrerar med Telub-Stathmos.

Jag kan tala om att man i Jönköping, trots den osäkra situation som man en tid tillbaka lever med, har haft en ökning av orderingången under första kvartalet 1980. Såväl företagschef som anställda i Jönköping är också helt eniga om att vågtillverkningen har en framtid hos dem. Men de är också medvetna om att den elektroniska utvecklingen innebär en reduktion av arbetstiden för själva vågtillverkningen. För att klara vågtillverkningen med det oeftergivliga kravet om lönsamhet, som hela tiden har funnits, har de anställda därför begärt att ytterligare någon produkt skall tillföras tillverkningen – som alltså skall komplettera vågtillverkningen. Såvitt jag förstår har också Telub varit inne på de tankarna, men några praktiska resultat har ännu inte framkommit.

Ja, det här var en kort och komprimerad sammanställning av förhållandena vid fabriken i Jönköping och dess tillverkning. Jag kan naturligtvis säga ytterligare en hel del, men jag tror att mycket av de handlingar som jag har haft tillgång till när jag har satt mig in i ärendet redan finns på departementet, eftersom både Jönköpings kommun och landshövdingen Gösta Gunnarsson har haft kontakter med industridepartementet och försökt påverka utvecklingen.

Jag vill kommentera det sista som industriministern sade om överföring av Jönköpingsverkstaden till Statsföretag AB. Inte heller tror jag att enbart en förändring av huvudman kommer att innebära någon väsentlig förbättring. Detta är mer att betrakta som ett alternativ, en framkomlig väg för en fortsatt vågtillverkning, om Telub skulle fullfölja sina planer. Tanken har varit att

Statsföretag AB, som har ett rikhaltigt produktionssortiment, börde ha möjlighet att placera en kompletteringsprodukt till vågarna i Jönköping.

Men den utvägen – att placera en kompletteringsprodukt vid fabriken – kvarstår naturligtvis oavsett vem som äger vågfabriken.

Jag slutar därför med att ställa frågan till statsrådet Åsling: Är statsrådet beredd att medverka till att tillföra Telub-Stathmos kompletterande produkter? Jag förstår att det svaret måste vara avhängigt av om statsrådet anser att det är angeläget att bibehålla vågtillverkningen i landet. Jag tycker nämligen inte att jag har fått svar på den frågan i industriministerns första inlägg.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag först svara på den senaste frågan, att jag självfallet anser det angeläget att bevara en svensk vågtillverkning. Det är givetvis utgångspunkten för mitt agerande i frågan.

Vidare får jag ge Ingegerd Elm rätt i det hon säger om att de två företagen Telub-Stathmos tillsammans har lång erfarenhet också av elektroniken. Jag har i mitt svar inte diskuterat inslaget av elektronik i de mekaniska vågsystem som producerats i Jönköping. Jag har bara konstaterat att inom detta teknikområde har utvecklingen gått snabbt mot en alltmer elektronikdominerad teknik och att det också har satt sin prägel på marknaden. Den snabba förändring som företaget varit involverat i speglar marknadsutvecklingen. Det är ofrånkomligt att det är marknaden som saknas för den generation av vågutrustning som man har marknadsfört, vilket har gjort att man fått överkapacitet.

Vi är inte främmande för den här utvecklingen. Det finns paralleller. Vi har väl bevittnat något av detsamma när det gäller utvecklingen inom kassaregister etc., där elektroniken mycket snabbt har tagit över, vilket också har skapat anpassningsproblem i den berörda svenska industrin.

Jag utgår från att Telub-Stathmos gör sitt yttersta för att komplettera tillverkningen med annan produkt. Det har inte lyckats än, som jag har framhållit i mitt svar, men jag tror att företaget bör ha goda förutsättningar att göra detta.

Vi planerar inga speciella insatser, eftersom arbetsmarknaden och den industriella miljön i Jönköping är sådana att det finns anledning räkna med att det ansvariga företaget skall kunna klara de här omställningsproblemen.

Jag skulle dessutom vilja säga att jag tror att det är en förhastad slutsats Ingegerd Elm drar när hon säger att resultatet av den här omställningsprocessen blir att utländska tillverkare tar över vågmarknaden. Jag tror att Telub-Stathmos även i framtiden med framgång skall kunna konkurrera på den marknaden.

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Om det nu är så att man har varslat 87 personer, dvs. huvudparten anställda inom tillverkningen, kommer helt naturligt tillverkningen i Jönköping att upphöra. Det är i Jönköping man har kunnandet om vägar. Det är i Jönköping man tillverkar vägar sedan drygt hundra år tillbaka. Skall Telub-Stathmos fortsätta att tillverka vägar får företaget alltså på annan ort anställa och lära upp människor för den tillverkningen. Det är väl detta som man har reagerat mot i både kommunen och länet.

Även om vi har en arbetsmarknad som inte är dålig, utan tvärtom glädjande nog har ganska bra tillgång på arbeten i Jönköpings kommun, så har vi det inte i hela länet. Det faktum att vi har en relativt god tillgång på arbeten får därför inte innebära att man inte slår vakt om de arbetstillfällen som finns.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Hans Peterssons* i Hallstahammar (vpk) den 19 mars anmälda interpellation, 1979/80:168, dels *Karl-Gustaf Mathssons* (s) den 19 mars anmälda fråga, 1979/80:391, och anförde:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har frågat mig dels vilka åtgärder jag tänker vidta med anledning av de förväntade nedläggningarna av Surahammars Bruks AB:s metallurgiska enheter i Surahammar och Norberg, dels om jag avser att skyndsamt lägga fram en utvecklingsplan för de mindre järn- och stålverken och när en sådan eventuell plan kan presenteras.

Karl-Gustaf Mathsson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att rädda specialstålsindustrin i Sverige och vilken handlingsberedskap regeringen har för att kunna trygga sysselsättningen i Surahammars och Norbergs kommuner.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Interpellationen och frågan är föranledda av att Surahammars Bruks AB – som ingår i ASEA-koncernen – har informerat de fackliga organisationerna i företaget om att det föreligger överhängande fara för nedläggning av såväl masugnen i Spännarhyttan som stålverket i Surahammar. Anledningen till detta är dålig lönsamhet bl. a. på grund av för lågt kapacitetsutnyttjande. En nedläggning berör ca 600 anställda i Norbergs och Surahammars kommuner. Surahammars Bruk levererar bl. a. råjärn till andra specialstålsföretag.

Frågan om specialstålsindustrins råjärnsförsörjning har studerats ingående vid flera tillfällen och diskuterats bl. a. i strukturdelegationen i början av år 1979. Vid denna tidpunkt förutsåg Surahammars Bruk en årlig produktion av 250 000 ton råjärn med låga föroreningshalter, vilket motsvarade

specialstålsindustrins behov enligt en utredningsrapport som utarbetades på uppdrag av delegationen. För sin försörjning av pellets till masugnen i Spännarhyttan ansågs Surahammars Bruk vara beroende av bl. a. leveranser från Strässagruvan som ägs av Svenskt Stål AB (SSAB). Detta bedömdes förutsätta ett långsiktigt samarbete mellan dessa företag. Ett av de råjärnsförbrukande specialstålsföretagen gemensamt ägt Spännarhyttan skulle enligt utredningsrapporten sannolikt medverka till bästa möjliga kapacitetsutnyttjande i masugnen.

De diskussioner som förts mellan närmast berörda specialstålverk och Surahammars Bruk om ett långsiktigt samarbete i någon form har hittills varit resultatlösa.

Enligt vad jag har erfarit är läget det att de specialstålsföretag som står som huvudsakliga avnämare till Surahammars Bruk på tackjärns- och råstålsområdet knappast har något affärsmässigt motiverat intresse att engagera sig i Surahammars Bruks metallurgiska enheter. Dessa företags framtida behov av råjärnsleveranser från Surahammars Bruk är begränsat, även med beaktande av att nu föreliggande prognoser på skrotmarknadens utveckling tyder på en förväntad skrotbrist under kommande år. Det är därför inte realistiskt att räkna med ett av specialstålsföretagen gemensamt ägt råjärnsföretag i Spännarhyttan.

Frågan om vilka möjligheter Surahammars Bruk har att i någon form bibehålla driften i Spännarhyttan resp. i stålverket i Surahammar övervägs f. n. av företaget. Jag är mot denna bakgrund nu inte beredd att föreslå några statliga insatser.

Vad gäller frågan om en utvecklingsplan för de mindre järn- och stålverken vill jag erinra om att riksdagen senast i maj 1979 avslagit motionskrav på en av regeringen utarbetad utvecklingsplan för de mindre handelsstålverken. Jag är därför inte beredd att nu ta initiativ till att regeringen presenterar en sådan plan.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Dagens debatt handlar inte bara om Norberg och Surahammar. Den handlar också om framtiden för den svenska specialstålsindustrin. Den handlar vidare om mellansvenska gruvor, och den handlar delvis också om ett antal andra, mindre järnverk på olika orter i landet.

Mot bakgrund av frågans betydelse är det anmärkningsvärt att industriministern inte har ett rejält besked att lämna. I varje fall har han inget besked som kan ge vare sig de berörda arbetarna, kommunerna eller oss interpellanter och frågeställare någon som helst vägledning.

Industriministern säger att eftersom det inte ser ut som om de kunder till Surahammars Bruk som köper tackjärn och råstål har något intresse av ett delägande i Spännarhyttan, så överlämnar han till Surahammars Bruk att helt avgöra frågan om fortsatt drift i Spännarhyttan och i Surahammar. På frågan om det inte är dags att se över alla de mindre järn- och stålverken för att formulera en utvecklingsplan, svarar industriministern att han inte har

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

något intresse för detta eftersom man redan har avslagit det förslaget i riksdagen.

Och detta gör industriministern trots att han vet att facken vid Surahammars anläggningar har formulerat en PM som innehåller konkreta förslag om tänkbara åtgärder.

att ett genomförande av en samordning på kapitalets villkor förmodligen kommer att få negativa effekter på andra orter.

att ett passivt åseende av hur specialstålsindustrin går över till skrotråvara skapar problem i framtiden på grund av den begränsade tillgången till skrot.

att en ökad övergång till skrot ger problem i den redan hårt ansträngda gruvnäringen.

att vi i framtiden måste mångdubbla vår import av skrot, medan det obrutna bergget med järnmalm ligger under våra fötter, samt

att man nu har tillgång till en ny svensk teknik, som i framtiden kan ge oss malmbaserad produktion billigare.

De anställda kräver åtgärder för att rädda jobben.

Kommunerna kräver åtgärder för att garantera deras framtid.

Länsstyrelsen i Västmanland kräver att regeringen tar ett större ansvar.

Metall är kritiskt mot bristen på initiativ.

Gruv menar att initiativet måste tas på högsta ort, dvs. av industriministern.

Och företagsledningen säger att den knyter vissa förhoppningar till Nils Åsling. Samtidigt pekar man på att det behövs pengar. – Naturligtvis.

I det läget säger industriministern att han inte är beredd att göra någonting. Varför går inte industriministern in i verksamheten och tar de tag som behövs för att rädda en svensk malmbaserad specialstålsindustri? Varför inleds inte ett arbete på en sådan utvecklingsplan i vidare mening som jag frågat om?

Jag trodde att vi hade en industriminister därför att han skulle agera till förmån för landet och sköta den övergripande planeringen för vårt s. k. näringsliv. Men det är tydligt att han i kraft av sin marknadsekonomiska tro tillbedjer de högre makter som i dag styr vårt land, dvs. kapitalet. Det verkar som om industriministern också övergått till att vara herr Bohmans kamrer, pekande på den tomma kassakistan.

Som jag ser det – utifrån min ståndpunkt – borde Nils Åsling agera på följande sätt:

Som första åtgärd: Rädda Spännarhyttan och Surahammars Bruk! Hyttan är relativt modern, och den behövs för både specialstålsindustrin och orten. Dessutom har det påbörjats ett kraftverksbygge i anslutning till hyttan, vilket kommer att kunna betjäna hyttan i fortsättningen. Facken i Surahammar har i sin uppvaktning hos Nils Åsling lämnat ett bra underlag för olika ställningstaganden.

Som andra åtgärd: Se över hela situationen för specialstålsindustrin och för de mindre järnbruken! Lagg fast utvecklingsramar och besluta om nödvändiga åtgärder som garanterar fortsatt drift! Om nedskärningar måste göras så

skall jobben garanteras på resp. ort. Om man fullföljer tankar som finns i den av facken lämnade promemorian och de idéer som finns hos länsstyrelsen i U-län, kan det bli nödvändigt att i samma veva ställa garantier för dem som drabbas på andra orter.

Som tredje åtgärd: Se till att specialstålsindustrin i framtiden inte blir beroende av mera skrot än vi har här i landet! Det importerade skrotet blir både knappt och dyrt. Med nuvarande utveckling kommer importbehovet att mångdubblas under 1980-talet. Det kan heller inte vara samhällsekonomiskt riktigt att göra oss beroende av en dyr importvara när vi har en annan användbar råvara i marken.

Som fjärde åtgärd: Lägg förslag om investeringar i de nya processer som nu tagits fram! Det vore fel att släppa taget om dessa när nu svensk stålindustri åter ser ut att ligga främst vad det gäller tekniskt kunnande. De nya processerna är ju malmbaserade och kan dessutom producera billigare än nu.

I dag har det släppts ut en nyhet om ett tänkbart sådant samarbete mellan ett av de företag som står bakom en av de nya processerna och företaget i Spännarhyttan.

Det är sådana här långsiktiga lösningar som behövs för att göra Sverige till ett ställand igen. Under tiden behöver vi bevara både de anläggningar som finns och yrkeskunnandet.

När får vi besked om att regeringen börjar ta i de här framtidsfrågorna? När tänker industriministern lämna ett besked om ett handlingsprogram på både kort och lång sikt som bevarar svensk stålindustri? Om det är kapitalintressena, herr Åsling, som är det stora hindret – och det tror jag att det är – så koppla bort dem från den här viktiga frågan. Vi har inte råd med deras spel med framtiden.

KARL-GUSTAF MATHISSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga. Frågan har framställts mot bakgrunden av det allvarliga läge som stålsituationen i vårt land i dag befinner sig i och med anledning av det hot om en nedläggning av Spännarhyttan i Norberg och stålverket i Surahammars företagsledning aktualiserat.

Jag kan långt ifrån förklara mig nöjd med det intetsägande svar jag fått mottaga. Det svar som industriministern presterat understryker den mycket passiva inställning som den borgerliga regeringen under sin regeringstid gett uttryck för, inte minst när det gäller industripolitiken.

Problemet med specialstålverkens råjärnsförsörjning är på intet sätt nytt för industriministern. Det har aktualiserats vid ett flertal tillfällen såväl av berörda fackförbund genom skrivelser och uppvaktningar hos regeringen som genom socialdemokratiska motioner och interpellationer samt inte minst genom specialstålsföretagen själva.

Redan 1978 visade en utredning utförd inom industridepartementet att specialstålverkens råjärnsförsörjning hotades om inte en satsning gjordes på Spännarhyttan. I den utredningen slogs också fast att detta bara kunde göras

*Om sysselsättning-
en vid Suraham-
mars Bruks AB:s
anläggningar i
Surahammur och
Norberg*

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

pa ett rationellt sätt om inköpen av råjärn samordnades och de berörda företagen fick ett gemensamt ägaransvar för anläggningen. Någon reaktion på detta förslag från industriministerns sida har inte kunnat noteras. I stället har specialstålverken successivt gått över till skrot som råvara. Bristen på skrot har, som industriministern också framhåller i sitt svar, tilltagit – ett faktum som alltså måste vara oroande även för industriministern.

I november 1979 skrev fem fackförbund till industriministern, efter det att situationen kraftigt hade försämrats för Spännarhyttan och Surahammar. I brevet begärde fackförbunden omedelbara åtgärder av regeringen för att se till att de mellansvenska malmerna utnyttjas för råjärnsframställning och att Spännarhyttan görs till den svenska specialstålsindustrins huvudleverantör av kvalitetstackjärn. I annat fall hotar nedläggning av gruvorna i Norberg och Stråssa, masugnen i Spännarhyttan och stålverket i Surahammar.

Utvecklingen har nu lett till att den situationen inträffat. Surahammars besked om nedläggning av Spännarhyttan och stålverket i Surahammar, om inte utnyttjandet kan öka genom större beställningar, ger klart uttryck för detta. Och riktigheten härav understryks ytterligare i ett uttalande i dagens nummer av Vestmanlands Läns Tidning, där verkställande direktören Hans Westerberg vid Surahammars AB säger:

”Spännarhyttan kan bara leva vidare i sin nuvarande form om den svenska specialstålindustrin är villig att köpa vårt högraffinerade tackjärn i tillräckliga kvantiteter och till priser som medför full kostnadstäckning för oss.”

Herr Åsling! Nu går det inte längre för regeringen att passivt följa utvecklingen, utan nu måste regeringen inse det allvarliga i läget och ta initiativ till en samlad lösning av hela specialstålsindustrins långsiktiga strukturproblem.

När industriministern i sitt svar säger att ”de specialstålsföretag som står som huvudsakliga avnämare till Surahammars Bruk på tackjärns- och råstålsområdet knappast har något affärsmissigt motiverat intresse att engagera sig i Surahammars Bruks metallurgiska enheter”, frågar man sig om det innebär att industriministern menar att läget är sådant att de övriga företagen inte har behov av stål av Surahammars kvalitet. Bedömer industriministern situationen på så sätt, att de övriga stålföretagen mot bakgrund av skrotsituationen och deras egna utvecklingssträvanden inte behöver tackjärn?

Nej, läget är väl snarast det, att man inte på förfrågan visat intresse för att gå in som delägare i Spännarhyttan. Men i stället finns ju alternativet till långfristiga leveransavtal där resp. företag köper sitt behov till priser som på skäligt sätt beaktar tillverkningskostnaderna. Har industriministern sonderat intresset för ett sådant alternativ?

Frågan är på vilket sätt man skall producera stål – eller få tag i stål – av de kvaliteter Surahammar nu kan tillverka, om Surahammars metallurgi läggs ner. Skall man då överge produktionen av de bästa produkterna?

Herr talman! Det är många skäl som talar för att en ny genomgång av stålindustrins situation är nödvändig och brådskande. Detta belyses inte minst i den socialdemokratiska partimotion om stålindustrin som f. n.

behandlas inom näringsutskottet. Men jag vill ytterligare komplettera och stryka under några av skälen.

För det första: Det aktuella läget i Spännarhyttan och Surahammar.

För det andra: Möjligheterna till införandet av nya processer, t. ex. SKF:s plasmametod och ASEA-Stora Kopparbergs elredmetod. Hur skall den nya tekniken prövas och sättas in i produktionen? Vad betyder det för Surahammar? Och hur angeläget är det för svensk specialstålsindustri över huvud taget?

För det tredje: Skrotförsörjningssituationen. Det måste vara ett nationellt intresse att få klarlagt hur situationen under i första hand den närmaste femårsperioden kan förväntas utveckla sig. Vi har att räkna med successiva förändringar både inom och utom landet som påverkar möjligheterna för stålindustrin i vårt land.

För det fjärde: Även för annan råvaruförsörjning än den som gäller skrot bör samverkan mellan olika företag i järn- och stålbranschen kunna innebära möjlighet till sänkta kostnader. Hur skall sådan samverkan organiseras?

Herr talman! Ytterligare motiv, utöver de anförda, anser jag inte att industriministern behöver ha för att snabbt verkställa en samordnad utredning avseende en investerings-, struktur- och sysselsättningsplan för vårt lands specialstålsindustri. Naturligtvis skall en sådan utredning göras i nära samverkan mellan staten, berörda företag, fackförbund och kommuner.

De problem som vi nu diskuterar är inte bara regionalpolitiska utan av avgörande betydelse för hela vårt lands framtida stålindustri.

Avslutningsvis vill jag utöver svar på de frågor jag nu framställt efterlysa svar på en av mina tidigare delfrågor, som industriministern i sitt svar glömde att kommentera: Vilken handlingsberedskap anser sig regeringen ha för att trygga sysselsättningen på här berörda orter om det värsta skulle inträffa, nämligen den aviserade nedläggningen av metallurgin i Surahammar?

Att jag ställt denna fråga måste väl te sig naturligt för industriministern, för vad den ytterst gäller är livsvillkoren för alla de människor som lever, bor och trivs i våra bruksbygder.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag noterar statsrådets tillmötesgående och tackar för att vi har beretts möjlighet att få en sammanhållen debatt i dessa frågor.

Socialdemokraterna har under årens lopp vid flera tillfällen krävt åtgärder för att främja en nödvändig strukturomvandling inom specialstålsindustrin. Vi har i partimotioner redovisat vår syn på branschens problem, pekat på utvecklingsvägar och föreslagit åtgärder. De fackliga organisationerna har delat vår syn på branschens utveckling och på åtgärderna.

I dag har branschen hamnat i en svår situation. Orsaken härtill kan diskuteras – det blir ytterligare en debatt i dessa frågor här i kammaren om någon vecka. En serie omständigheter har spelat in, t. ex. internationell lågkonjunktur, förenad med internationell konkurrens. Främsta orsaken är dock bristen här hemma på framtidstro och investeringsvilja. Utomlands

Nr 124

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

möter man "den nya tiden" med ny teknik och med nybyggda större anläggningar. Här hemma har vi på något sätt varit handlingsförlamade. Inom den privata företagsverksamheten med dess ägarintressen har man varit oroande passiv och visat en tydlig ovilja till samverkan för att lösa problemen. Jag måste också säga att regeringen har varit olovligt passiv och inte försökt att ta fasta på de möjligheter som ändå förefunnits för samordning. Man har nöjt sig med att delta i en form av dialog. Man har förlitat sig på vad som i den politiska debatten brukar kallas "sjävläkande krafter".

Jag skall inte här upprepa vad mina länskolleger redan har anfört i debatten, men jag vill säga att vi som lever och verkar i bruksbygder i dag känner stor oro för framtiden.

Kan du tänka dig denna bygd utan jordbruk? Den devisen har säkert statsrådet haft som bakgrund i någon talarstol. Jag tror att vi skulle kunna göra om den. Vi i de industrialiserade bygderna kan inte acceptera att vår industri slås sönder. Vi hoppas att dagens debatt skall åstadkomma förståelse från statsmakternas sida för våra problem, även om det gäller ett av landets mest industrialiserade län.

Västmanlands bruksorter har sina speciella problem. Västmanland har av tradition ett ensidigt näringsliv, ofta baserat på och beroende av enstaka större industrienheter.

Under 1970-talet har vi som företrädar länet här i riksdagen på olika sätt argumenterat i dessa frågor. Vi har utöver arbetet här i riksdagen medverkat vid uppvaktningen hos myndigheter och statsråd.

Egentligen var vi ute i väldigt god tid. Jag tors nästan säga att vi var först på plan när det gällde att visa på den mellansvenska specialstålsindustrins problem. Vi såg tidigt trenden, och vi varnade för den. Redan i samband med Länsplanering 74 krävde vi en utredning av järnhanteringens framtid. Stålblansrådet tillskrevs, men vi fick egentligen inte något gensvar.

Så småningom gav emellertid vårt arbete ändå resultat. Centrala utredningar kom i gång. Jernkontoret gjorde en intern analys av specialstålet. Så småningom tillkom mer eller mindre offentliga utredningar, t. ex. 1977 års specialstålsutredningar. I sammanhanget bör kanske också nämnas det analysarbete som genomfördes av Arne Geijer.

Hade man tagit större hänsyn till de här utredningarna och de tendensproblem som de i många fall visade på tror jag att vi i dag hade varit bättre rustade.

Vi fick en borgerlig regering. Jag har redan sagt att jag tycker att den har nonchalerat de här frågorna. De kom så att säga i kläm vid sammanläggning då SSAB skapades. Statsmakterna vidtog inte de kraftfulla åtgärder som hade behövts. Arne Geijer fick inte fullfölja sitt uppdrag, utan man överlät åt ägarintressena att forma framtiden.

Nu står vi i Bergslagen inför problemen. Vi ställer oss frågande, undrande, oroande: Hur kommer det att gå med våra gruvor? Hur kommer det att gå med special- och handelsstålet? Med en fastare framförhållning hade situationen varit betydligt bättre.

Låt mig i all enkelhet påminna statsrådet om våra debatter i gruvfrågorna, t. ex. om Bäckegruvan i Ridderhyttan. Redan då framstod det som nödvändigt med en samlad branschplan. Vi talade om den malmbaserade råvaran, vi kände oro för det skrotintresse som redan då hade börjat bli skönjbart.

Resultatet av den dialogen oss emellan blev faktiskt inrättandet av en delegation för de mellansvenska gruvorna. Den är i dag en realitet. Man skall inte glömma bort att Bäckegruvan fick chansen att överleva. Har statsrådet någon kommentar till delegationens arbete? Kan det betyda att vi i framtiden kan vidmakthålla en malmbaserad råvara till specialstålsindustrin? Delegationen har mig veterligt inte slutfört sitt arbete. Det framtida skrotbehovet har – rätt oroande – beräknats till en halv miljon ton. Kan vi förlita oss på enbart den här skrottillgången och möjligheten att köpa skrotet utomlands? Tror f. ö. statsrådet att vi i ett längre perspektiv kan känna oss trygga, om vi skall förlita oss på en skrotbaserad stålindustri utan att ha tillgång till en malmbaserad sådan?

Jag har fått ett brev i min hand, som är ställt till industriministern med anledning av en uppvaktning den 26 mars i år och dagtecknat i Stockholm den 14 april. Det är ett intressant brev, som slutar med en hemställan i tre punkter. Låt mig nämna två av dem. Man hemställer

1. att regeringen måtte taga initiativ till snara och kraftfulla åtgärder för ytterligare strukturering av den svenska handelsstålsindustrin.
2. att genom åtgärder från regeringens sida Spännarhyttan förblir i drift.

Brevet är undertecknat av två verkställande direktörer. Den ene är Folke Bengtsson vid Fagersta AB, den andre är Göran Ahlström vid Halmstads Järnverks AB.

Låt mig också läsa en enda mening ur själva brevet, som innehåller intressanta ting:

Vi ber nu att få framhålla att frågan gäller svensk järnhanterings framtida struktur och är i sin grund politisk.

Här finns det faktiskt en överensstämmelse mellan ägarkapitalet och t. ex. socialdemokratin, men från olika utgångspunkter: den här frågan måste lösas politiskt. Jag vill därför fråga statsrådet: Vad är kommentaren till detta? Och, framför allt, vilken framförhållning planerar statsrådet?

ANDERS GERNANDT (c):

Herr talman! Det finns så mycket riktigt och klokt och värdefullt i vad tidigare talare har sagt i den här frågan att det kanske hade sett snyggast ut i papperen, om jag hade sagt ungefär samma saker för att markera att även vi centerpartister i Västmanland har samma syn. Men jag avstår från det, för det är så naturligt att befolkningen på de berörda platserna känner en stor oro, det är så naturligt att vi alla i länet är medvetna om att något som vi trodde skulle bli ett värdefullt och starkt metallurgiskt centrum riskerar att inte kunna bli det, om inte korten sköts på rätt sätt av alla inblandade.

Jag är inte särskilt kunnig på det här området, men vi har hemma i länet en

*Om sysselsättning-
en vid Suraham-
mars Bruks AB:s
anläggningar i
Surahammar och
Norberg*

Fredagen den
18 april 1980

*Om sysselsättning-
en vid Suraham-
mars Bruks AB:s
anläggningar i
Surahammar och
Norberg*

näringslivskommitté, som har till första uppgift att studera hur man har det i näringslivet för att lära och för att om möjligt ge tips vidare. Så småningom, när man har vuxit sig starkare och kunnigare, skall man också kunna komma med goda förslag och vara med och styra utvecklingen litet grand.

Vad jag framför allt känner inför kommitténs rapporteringar är ett stort mänskligt medlidande med människorna i de trakter som det är fråga om. Därefter kommer frågan: Vad är att göra? De arbetare och tekniker som jobbar med de här sakerna är skickliga. Det går att framställa stål av mycket hög kvalitet. Men problemet ligger inte i Spännarhyttan, i Surahammar eller var hanteringen nu sker. Problemet ligger ju ute på världsmarknaden – dvs. att tillverka stålet går bra, och det är alla duktiga på, men att sälja det är en annan sak. Jag menar att det är väl snarare där, på säljsidan, som man skall försöka stötta upp verksamheten, för om staten pumpar in mer pengar eller om fackföreningarna och staten och företagen strukturerar om, så torde inte det svenska stålet bli så mycket mera lättöst ut i världen.

Det är som sagt önskvärt att man gör insatser på den sida där det är fråga om att placera stålet ute i världen. Och jag vill fråga industriministern: Har man gjort tillräckligt på det området för att visa att det svenska stålet verkligen biter? Har man utnyttjat möjligheterna att gå ut och försöka göra varubyten t. ex. – svenska stålprodukter mot olja eller andra värdefulla produkter utifrån världen? Här borde man verkligen kunna hitta leverantörer, om man går ut och söker på ett effektivt sätt, i länder som vill etablera nya industrier, i länder som vill börja med gruvdrift, i länder som på något vis vill industrialisera upp sig och kan lita på den svenska kunnigheten, kan lita på det svenska stålet och på de produkter som framställs av det. Här borde en grupp verkligt skickliga människor resa omkring och studera i vad mån vi har möjligheter att vara med på platsen där det händer någonting: att leverera dels material, dels färdigprodukter som passar in och behövs i just den verksamhet som bedrivs.

Alltså: jag tror inte att den här hemmaverksamheten gör vårt stål nämnvärt billigare. Bättre blir det väl – det kan jag gärna säga – men det blir kanske inte mer attraktivt, utan vi måste gå ut i världen och söka upp de ställen där vi kan lägga leveranser av svenskt stål.

Detta har jag föreslagit i motioner i början på 1970-talet när det gäller hela näringslivet – vi måste mer och mer inrikta oss på en uppsökande verksamhet. Och till min glädje har jag sett hur man så småningom – dock alltför långsamt enligt min mening – ökat ut personalen på handelssekreterarkontoren o. d. Men jag anser att denna verksamhet, inte bara för stålindustrin utan för hela landets näringsliv, bör ökas i mycket, mycket hög grad. Det skulle då hjälpa till även på stålsidan.

Vill industriministern vara snäll och ge uttryck åt sin uppfattning om detta? Och för att haka på vad några av de tidigare talarna har sagt vill jag vidare fråga: Hurdan är beredskapen om man trots allt skulle få lov att dra ner verksamheten i de här aktuella områdena? Det finns någonting som heter etableringsdelegationen, och den skall syssla med sådant här. Har industriministern tillfälle att säga något om hur det fungerar på det området?

KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Statsrådet Åsling har i sitt svar på interpellationen och frågan berört situationen vid Surahammars Bruk och talat om kunderna. Han säger: "Dessa företags framtida behov av råjärnsleveranser från Surahammars Bruk är begränsat, även med beaktande av att nu föreliggande prognoser på skrotmarknadens utveckling tyder på en förväntad skrotbrist under kommande år."

Jag vill inte alls förneka att det förhåller sig så, men bakgrunden är ju delvis att stålföretagen har levt under ganska besvärliga ekonomiska förutsättningar under en lång tid och därför tvingats till lösningar som kanske på längre sikt kan visa sig vara äventyrliga. Och det är särskilt om skrotförsörjningen som jag vill ställa en fråga.

Skrot har ju en fördel som järnråvara framför malm – det går åt mindre energi att göra stål med skrot som råvara. Men det är inte bara för de svenska stålverken som detta gäller, utan det gäller överallt i världen. Och det gör att den internationella skrotmarknaden är ganska speciell.

Det har sagts ifrån specialstålsföretagen att det föreligger risk för skrotbrist i landet. Man ser framför sig ett stort importbehov. Då är frågan om industriministern delar den uppfattningen, och det tycks han av svaret att döma göra. Man kanske har olika uppfattningar om hur stor skrotbristen blir, men att den blir betydande är man tydligen överens om. Då återstår frågan om det finns möjligheter att tillgodose importbehovet. Utvecklingen tyder ju på att det går att importera skrot i lågkonjunktur men att det kan visa sig vara väldigt besvärligt i en framtida högkonjunktur.

Jag har erfarit att man till departementet lyckats knyta en skrotexpert, som sedan någon månad tillbaka biträder inom departementet i de här frågorna. Jag undrar om han har hunnit så långt i sitt arbete att han kunnat ge några synpunkter på möjligheten att över huvud taget klara skrotförsörjningen i framtiden med det importbehov som ser ut att föreligga.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det förefaller som om vi i dag kan få en liten principdebatt om näringspolitiken i vad den avser järn- och stålhanteringen. Och det är självfallet bra att på det här sättet få tillfälle att ange färdriktningen för regeringens del och beskriva situationen i skilda avseenden.

Jag skulle här först vilja ta upp det inlägg som Thure Jadestig gjorde, därför att det var av mer principiell karaktär. Han sade att det finns en brist på framtidstro i svenskt näringsliv som sätter sin prägel på också den här branschen.

Jag tror att det är en förhastad slutsats. Just nu finns det en betydande framtidstro och investeringsvilja i näringslivet. Men självfallet sätter den förödande lågkonjunkturen, som man varit inne i, fortfarande sin prägel på denna bransch. Den internationella marknadssituationen, med en betydande överkapacitet i varje fall när det gäller handelsstålet, är naturligtvis också någonting som sätter sin prägel på dispositionerna.

Men här i landet, med våra traditioner, har vi i någorlunda politisk enighet

Nr 124

Fredagen den
18 april 1980

*Om sysselsättning-
en vid Suraham-
mars Bruks AB:s
anläggningar i
Surahammar och
Norberg*

Fredagen den
18 april 1980

*Om sysselsättningen
vid Suraham-
mars Bruks AB:s
anläggningar i
Surahammar och
Norberg*

tagit beslut om att formera Svenskt Stål AB, en stor koncern för handelsstålet, vilket inneburit att strukturåtgärderna har kunnat konkretiseras och föras ut i verkligheten på ett helt annat sätt än i många andra stålproducerande länder. Bildandet av SSAB – och SSAB:s aktiviteter – sätter naturligtvis i hög grad sin prägel på branschen. Och en del av de problem som tas upp här är ju beroende av att riksdagen har fattat beslutet att bilda SSAB och starta den här stora strukturprocessen. Jag tror att man skall hålla det i minnet.

Detta är dock ett positivt inslag, som är klart framtidsinriktat och inte tyder på någon bristande framtidstro. Man kan inte heller säga att den utformning av nya metallurgiska processer som skett inom svensk stålindustri är ett utslag av någon pessimism – tvärtom. Det är åtminstone tre parallella utvecklingslinjer som har utformats och som gör det möjligt att gå vidare med en helt ny teknologi inom metallurgin.

Jag tycker också att man skall konstatera i det här sammanhanget att i varje fall delar av specialstålsbranschen f. n. upplever en mycket bra exportkonjunktur.

Det finns alltså en hel del intressanta och positiva inslag i bilden.

Jag vill också erinra Thure Jadestig och övriga debattdeltagare om att det var med den förra trepartiregeringens tillkomst som det här arbetet startade. En av mina första åtgärder var att starta specialstålsutredningen. Vi fick ägna ett stort arbete åt att bilda SSAB, med utgångspunkt i att två av de ingående företagen hade långtgående ekonomiska svårigheter. Jag tillkallade Arne Geijer som utredningsman när det gällde de mindre handelsstålverken, och jag kan försäkra Thure Jadestig att de tankar som den Geijerska utredningen framförde alltjämt lever och är av stort värde i det fortsatta arbetet. Jag bara beklagar att Arne Geijer är borta och inte själv kunde medverka i den fortsatta processen.

Thure Jadestig tar också i sitt resonemang upp den skrivelse som vi har fått från Fagersta AB och Halmstads Järnverks AB och som naturligtvis får betraktas som en partsinlaga men som är intressant därför att den visar att branschen nu inser att här måste ske saker och ting. Vi har ju under årens lopp haft inte bara de här åberopade utredningarna, utan även ganska många överläggningar i frågan.

Den fråga om skrotförsörjningen som Thure Jadestig och flera debattörer här berör och som tas upp i den åberopade skrивelsen är en följd av att SSAB planerar att lägga ned metallurgin i Domnarvet. Jag vill erinra kammarens ledamöter om vad jag har skrivit i SSAB-propositionen som riksdagen har godkänt och som jag har haft tillfälle att åberopa många gånger, nämligen att SSAB inte skall vidta sådana mått och steg i sin rörelse att det skapar väsentliga problem för de mindre handelsstålverken. Det här är en väsentlig utgångspunkt när vi nu fortlöpande överlägger om hur bl. a. skrotfrågan skall lösas.

Jag kan också i det här sammanhanget notera att Jernkontorets ordförande Wilhelm Ekman har förklarat sig beredd att kalla stålverken till överläggningar om situationen på skrotmarknaden. Det händer alltså fortlöpande

saker och ting. Och den omständigheten att det är en politisk fråga, som Thure Jadestig hävdar, kan inte undanskymma det faktum att vi har behov av att företagen ändå lägger en grund för de politiska besluten.

Får jag sedan sammanfatta det mera principiella inslaget i den här debatten med att säga att man bör komma ihåg att det är två frågor som avser situationen i Spännarhyttan och Surahammar.

För det första gäller det sysselsättningsfrågorna. Jag vill vid det här tillfället klart ha sagt att ägarna, företaget, har ett avgörande ansvar för sysselsättningen på orten om man nödgas vidta vissa strukturella förändringar – en omläggning av produktionen. Jag tror mig också ha försäkringar från ägarföretaget att man skall göra allt man kan – och det bör med tanke på den koncern det rör sig om vara åtskilligt – för att under alla förhållanden se till att sysselsättningen på orterna klaras under en omställning.

För det andra bör det slås fast i sammanhanget att utvecklingen i branschen som helhet nu är inne i ett avgörande skede förhandlings- och utredningsmässigt. Jag har många gånger sagt, bl. a. i samband med uppvaktningar – och det borde inte vara någon hemlighet för dagens frågeställare, som anklagar mig för att det inte har hänt någonting – att jag har utfäst mig att till försommaren ha klarat ut regeringens ståndpunkt i de här frågorna. Jag räknar nämligen med att det utrednings- och förhandlingsarbete som pågår och har pågått under lång tid då skall ge ett klart resultat. Det kan inte vara någon överraskning – i varje fall borde frågeställarna ha kunnat samråda med facken på sina hemorter och få klart besked om det tidsschema som gäller.

Får jag sedan gå in på de enskilda inläggen. Hans Petersson odlar ju myten om att det inte kommit något klart besked, trots att vi alltså till både företagen och facken och i tidigare debatter här i riksdagen sagt hur förhandlingsmönstret är. Hans Petersson kräver att vi skall gå in i verksamheten, att vi skall släppa fram nya processer och att vi över huvud taget skall gå in och föreskriva vad företagen skall göra. Jag tror inte att det är denna modell som vi skall använda, om vi vill nå effekt med insatserna. Om vi verkligen vill att den inneboende utvecklingskraften i svensk stål- och järnindustri skall komma till sin rätt, bör vi inte gå in med pekpinnar och föreskriva vad företagen skall göra. Det är kort sagt helt oralistiska påståenden och krav Hans Petersson här framför.

Karl-Gustaf Mathsson delar Hans Peterssons uppfattning att det är ett intetsägande svar som de har fått. När han säger detta bortser han helt från det handlingsschema som jag tidigare redogjort för.

Karl-Gustaf Mathsson talade om behovet av en samlande lösning. Det är ett begrepp som jag har mött många gånger från denna talarstol. Men när man går in och analyserar vad sådana begrepp som samlande lösningar och översiktliga planer innebär visar det sig att det i allmänhet rör sig om ingenting. Bristen på konkreta alternativ döljs ofta bakom kravet på samlande lösningar. Det vore bättre att vi vid detta tillfälle gick in i en mera konkret debatt.

Får jag till Karl-Gustaf Mathsson också säga att övriga verk inte har visat

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

Fredagen den
18 april 1980

*Om sysselsättning-
en vid Suraham-
mars Bruks AB:s
anläggningar i
Surahammar och
Norberg*

ett kommersiellt eller tekniskt intresse för den metallurgi som Spännarhyttan har, för den råjärnsförsörjning som Spännarhyttan har offererat dem. Jag är övertygad om att erbjudandet inte bara har gällt ett delägarskap utan att det också har förekommit diskussioner om skilda former av gemensamma arrangemang, typ långsiktiga leveransavtal. Men uppenbarligen har övriga företag inte haft intresse av detta. Självfallet kan vi inte genom politiska beslut tvinga företag att träffa leveransavtal som de inte upplever som kommersiellt riktiga.

Övriga anföranden i denna debatt ber jag att få återkomma till i mitt nästa inlägg.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Industriministern beskyller oss för att krypa bakom sådana allmänna formuleringar som konkreta alternativ och säger att detta visar att vi inte har några alternativ. Det är väl ändå att ropa: Ta fast tjuven! Det är ju industriministern som inte presenterar något förslag. Han säger bara att han inte nu är beredd att göra någonting och att han möjligen till sommaren skall överväga om det är nödvändigt med några åtgärder från regeringens sida. Han hänvisar i det sammanhanget till att han tror på ägaransvaret. ASEA är en stor koncern, och den ordnar säkert detta, säger industriministern.

Men vad gör industriministern om det går som det brukar i sådana här sammanhang, dvs. att människorna ställs utanför grindarna? Även industriministern måste ju hålla med om att det är det vanligaste resultatet. De fall är ganska få där ett företag har tagit det sociala ansvaret för en bygd, för de anställda och för framtiden. Företagen har i första hand ansvaret för profiten. Det är deras jobb att ansvara för denna, och längre sträcker sig inte deras tankar.

Industriministern säger att vi inte har några konkreta alternativ att komma med. Det är möjligt att han inte räknar det förslag som jag framförde som ett alternativ, men då bör vi ta en diskussion kring det. Jag föreslog åtgärder i fyra steg utifrån min enkla ståndpunkt och mina erfarenheter av att leva i en bruksbygd och av att försöka hänga med i vad som händer inom stalindustrin. Mitt förslag är ett mycket mera konkret alternativ än vad Nils Åsling presenterade genom att säga: Vi väntar och tror.

Herr talman! Det är industriminister Åsling som inte är konkret. Jag tycker att vi nu skall ta en debatt om vad som möjligen kan göras, i stället för att beskylla varandra för att vara passiva.

KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Industriministern underströk i början av sitt anförande att han var glad över att i denna debatt få möjlighet att ange regeringens färdriktning när det gäller stålindustripolitiken. Men jag är fortfarande mycket frågande inför vad denna färdriktning innebär. Jag kan inte tolka industriminister Åslings svar på annorlunda sätt än att den innebär att han fortfarande överlåter åt varje enskilt företag att avgöra hur framtiden skall te

sig för svensk stålindustri, trots att vi på så många områden har fått belägg för att den doktrinen inte håller.

Det förvånar mig också att industriministern hänvisar oss som har interPELLERAT och frågat till att tala med fackföreningarna. Jag skulle vilja fråga industriministern: Varför ger inte industriministern fackföreningarna klara besked? Varför lyssnar inte industriministern på fackföreningarna när de gör sina uppvaktningar och lämnar konkreta förslag till åtgärder? Nog finns det anledning att se denna grupp som experter också i denna fråga.

Vid en uppvaktning hos industriministern för bara någon vecka sedan överlämnades ett konkret förslag och ett krav att regeringen skall tillsätta en neutral utredningsman för att se över denna fråga och få fram just en samlad lösning. En samlad lösning innebär ju att man fångar in hela stålindustrins problematik, med alla kringliggande problem. Man får ingen samlad lösning om varje företag efter sitt gottfinnande och efter sitt snäva synsätt skall se på problemen.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Det kändes på något sätt tryggt när statsrådet sade att Arne Geijers anda svävar över departementet och att vi kan förlita oss på att man arbetar med dessa frågor i den riktning som han angivit. Jag hoppas verkligen att så är fallet.

När det gäller SSAB har vi aldrig sett det som att det skulle råda något konkurrensförhållande, inte ens från den mellansvenska regionens horisont. Vi har sett SSAB som ett komplement och en nödvändighet för att vi skall kunna bibehålla de mellansvenska näringsgrenarna. Vad vi har kritiserat är ju de frikostiga ekonomiska avlösningssystem som användes och som i mycket hög grad gynnade ägarintressena. Hade man följt den socialdemokratiska inriktningen hade man haft många sköna miljoner som man kunnat använda nu.

Frågan om skrotmarknaden tycker jag faktiskt att statsrådet inte tar tillräckligt allvarligt på. Jag skulle vilja ställa frågan: Har statsrådet någon analys av hur situationen är på den marknad som vi i mycket hög grad förlitar oss på, nämligen USA-marknaden? Kan vi lita på att vi kan fortsätta att som nu göra inköp av skrot därifrån?

Det råder en optimism och en investeringsvilja inom svensk järnhantering, sade statsrådet. Det är klart att ett fastläggande av energipolitiken i dag stimulerar våra energikrävande industrier att ha något större framtidstro än de har haft tidigare. I det avseendet är det ju mycket glädjande. Men brevet från två ledande industrimän inom svensk järnhantering intresserar nog statsrådet i hög grad – kanske mer än ett brev från den fackliga rörelsens sida. Det intressanta är att de kräver en politisk lösning. Då säger statsrådet att vi emellertid också måste se vilken inriktning företagen har och ställa krav på den. Men är det egentligen inte tvärtom, herr statsråd, nämligen så att statsrådet skall agera på sådant sätt att svenskt näringsliv och svensk företagsamhet stimuleras att gå i den riktning som samhället önskar? Vi får inte vara så negativa.

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

De utredningar som fanns när statsrådet tillträdde och den utvärdering som Arne Geijer på statsrådets inrådan gjorde borde i dag inte ligga i arkivet, utan de borde kunna utnyttjas som underlag för åtgärder som i hög grad skulle kunna gynna den industriella utvecklingen. Det fanns en hel del gemensamt i de här utredningarna. Där trodde man nämligen på Bergslagens möjligheter att klara hemmamarknaden och konkurrensen. Men man sade också ganska enstämmigt att detta kunde ske endast under förutsättning att vissa villkor uppfylldes, och dessa gällde strukturen, marknaden och produktionsinriktningen.

Ett annat gemensamt drag i de här utredningarna var att man pekade på nackdelarna med att bara väga in de företagsekonomiska bedömningarna och inte de samhällsekonomiska. Jag tycker att statsrådet i sitt agerande i alltför hög grad koncentrerar sitt intresse på de företagsekonomiska aspekterna och ytterst sällan vill väga in de samhällsekonomiska. Om inte statsrådet nu agerar och medverkar till att lösa frågan om Spännarhyttan, vilka samhällsekonomiska konsekvenser får detta? Jag vill i det sammanhanget ställa den konkreta och just nu viktiga frågan till statsrådet: Ämnar statsrådet verka för och medverka till att vi får en positiv lösning på frågan om Spännarhyttan? Det är av avgörande samhällsekonomisk betydelse att vi får behålla den metallurgiska verksamhet som där bedrivs.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill till att börja med säga till Anders Gernandt att det naturligtvis är exportmarknaden som i hög grad bestämmer utvecklingen inom svensk specialstålsindustri. Jag tycker att vad som på det området har skett under senare år är klart positivt.

Jag tillsatte före statssekreteraren i industridepartementet att utreda specialstålsindustrin redan vintern 1976-1977, och det ledde till att vi så småningom startade specialstålsdelegationen. Även om specialstålsdelegationen fick ett begränsat inflytande över strukturförändringarna, så initierades genom den Hagströmska utredningen och genom specialstålsdelegationen en strukturanpassning inom specialstålsindustrin med ett fortlöpande produktutbyte, med specialisering, med teknisk utveckling etc. Detta har varit mycket välgörande för specialstålsindustrins marknadsposition internationellt sett.

När det gäller handelsstålet är situationen en annan, eftersom ju handelsstålet i allt väsentligt är producerat för hemmamarknaden. Även om en betydande export förekommer, är den av mera marginell betydelse.

Etableringsdelegationen är naturligtvis till nytta i det här sammanhanget, eftersom den är det instrument vi har för att hålla en fortlöpande kontakt med de större företagen, men den har kanske inte varit verksam speciellt inom den här branschen.

Får jag så till Karl Björzén säga att skrotbristen naturligtvis är ett problem. Vi har inom industridepartementet diskuterat detta under lång tid och följer spånt vad som händer på det här området. Jag sade tidigare att vi tycker det är bra att Jernkontorets ordförande nu går in i reella förhandlingar om

skrotförsörjningen med de berörda verken. Vi tycker att det i hög grad är någonting som företagen själva utifrån sina rent kommersiella och tekniska förutsättningar nog måste analysera och bevaka, därför att den internationella skrotmarknaden i framtiden uppenbarligen kommer att få en prisutveckling som inte är positiv. Dessutom är den ju i hög grad nyckfull med tanke på konjunkturen etc. Men här måste företagen själva ange färdriktningen, innan regeringen genom näringspolitiska åtgärder ger sig in på frågan.

Hans Petersson och Karl-Gustaf Mathsson upprepade att de vill att det skall ske någonting nu alldeles oberoende av att t. ex. SSAB ännu inte har lagt fram sin av riksdagen beställda utredning om ett mediumverk i Luleå. Jag vill fråga herrar Hans Petersson och Karl-Gustaf Mathsson: Innebär detta att ni anser att frågan om ett mediumverk i Luleå är helt ointressant för utvecklingen inom svensk stålindustri, eftersom ni nu på detta sätt är beredda att springa ifrån en riksdagsbeställning genom era ganska orealistiska krav på att det här skall komma samlande grepp och översiktliga planer, innan man har alla komponenter på plats? Innebär det att oppositionen har ändrat inställning beträffande mediumverket i Luleå? Jag måste avvakta SSAB:s utredningsarbete för att ha ett komplett beslutsunderlag. Mediumverket avgör i hög grad SSAB:s framtida inriktning och hur relationerna till de mindre handelsstålverken skall utformas. I realiteten utlöser det aktiviteter som gäller hela området. Skall vi föra en meningsfull debatt måste vi beakta vad det hela rör sig om: att detta är slutfasen i ett omfattande utredningsarbete och att beslutet måste ha ett ordentligt underlag.

Karl-Gustaf Mathsson sade att jag överlåter på företagen själva att avgöra utvecklingen. Naturligtvis gör jag detta. Företagen är ju den rationella enheten för företagsekonomiska, kommersiella och tekniska beslut. Som när det gäller skrotfrågan måste företagen själva ange hur de tänker klara sin råjärnsförsörjning, innan man kan ange den näringspolitiska färdriktningen. Det är inte staten som här går in med pekpinna. Det skulle innebära att staten i realiteten tar över alla företag i den här branschen. Kanske är det detta som Karl-Gustaf Mathsson är ute efter och kanske är det detta som döljer sig bakom den s. k. samlande lösningen: att staten redan nu rätt okritiskt skulle gå ut och säga att den övertar det hela. Hur den strukturförändringen skulle kunna utformas är ju en annan fråga.

Thure Jadestig sade i sitt inlägg att ägarintressena i SSAB blev favoriserade vid uppgörelsen. Det där är en socialdemokratisk myt som har odlats med en viss envishet. Jag kan inte påstå att det finns något belägg för detta. Det finns t. ex. inte något belägg i näringsutskottets betänkande. Vad socialdemokraterna när det begav sig krävde var en ökning av det statliga ägarengagemanget i SSAB, dvs. man ville att de enskilda intressenterna skulle slippa undan med ett mindre ansvar för den strukturförändring i branschen för vilken de, enligt min uppfattning, måste ta sin beskärda del av ansvaret. Detta var den socialdemokratiska linjen.

Skrotmarknaden har jag redan berört. Här avvaktar vi alltså branschens ställningstagande och följer frågan med spant intresse.

Fredagen den
18 april 1980

*Om sysselsättning-
en vid Suraham-
mars Bruks AB:s
anläggningar i
Surahammar och
Norberg*

Thure Jadestig sade att den nya energipolitiken har åstadkommit en ökning av aktiviteten inom näringslivet. Så förhåller det sig inte. När SSAB gjorde sin stora företagsenkät i februari mitt uppe i folkomröstningskampanjen noterade man ju, enligt enkäten, att näringslivet redan då var rätt optimistiskt beträffande investeringsaktiviteten. De nya metallurgiprocesser som vi har utvecklat här i landet är närmast inriktade på ett samhälle med en helt annan energipolitik, mycket mer inställd på resurshushållning och sparande, än den traditionella metallurgin. Jag tror att man i branschen redan har klart för sig att den energipolitik vi skall ha i framtiden är en som i hög grad syftar till energihushållning och att man inrättar sig därefter. Det innebär att energipolitiken kanske inte har den avgörande roll för branschens investeringsaktivitet som man skulle tro.

Thure Jadestig säger att vi inte borde låta utredningarna ligga i arkivet. Det gör de inte. Det är ett viktigt beslutsunderlag, alltifrån den första utredning som vi föranstaltade om, specialstålutredningen, till den Geijerska utredningen. Det är ett väsentligt erfarenhetsmaterial, som ligger i botten när vi nu successivt fattar beslut i de här frågorna.

Avslutningsvis frågade Thure Jadestig om jag är beredd att agera i fallet Spännarhyttan, underförstått garantera sysselsättningen där, eller om jag skulle kunna medverka till en positiv lösning där. Ja, självfallet. Jag har följt utvecklingen i Spännarhyttan ganska nära under tämligen lång tid. Jag har fortlöpande haft samtal med ägarföretagen och andra som har intresse av Spännarhyttan, med facket, med kommunerna, med länsmyndigheterna. Naturligtvis är jag angelägen om att sysselsättningen i Spännarhyttan skall kunna klaras.

Den skrivelse som åberopats här tidigare från SKF till gruvdelegationen om möjligheten att konvertera hyttan i Spännarhyttan till en ny råjärnsmetod är också intressant, och vi har studerat det förslaget. Jag vet att ägarna också har ett intresse av att noga studera de här möjligheterna. Det gör att Spännarhyttan kan ha en framtid som råjärnsproducent, och ingen skulle vara gladare än jag om det är möjligt. Om det inte är möjligt anser jag mig ha försäkring om att den ansvariga företagsgruppen är beredd att se till att annan sysselsättning kommer orten till del.

KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Jag har full förståelse för att statsrådet Åsling gärna ser att företagen själva utreder, förhandlar och försöker komma fram till lämpliga lösningar och att det är den rätta vägen att de får försöka komma så långt de kan innan departementet inkopplas för att eventuellt hjälpa till.

Men när jag tog upp frågan om den internationella skrotmarknaden gjorde jag det därför att det är någonting som ligger litet över den egna branschens problem. Vi har motsvarande problem på skogsindustrisidan. Vi är bekymrade för att våra massafabriker har brist på råvara och blir alltför beroende av import. Man kan skymta en framtid när även den svenska stålindustrin blir beroende av import, och det beroendet kan bli mycket besvärande. Då är man inne på en del av det problem som är av övergripande

karaktär, av rikskaraktär. Min fråga var närmast om den bilden börjar klarna och om det finns skäl för statsrådet att markera detta för industrins företrädare, om man bör göra extra insatser för att gemensamt komma fram till en vettig lösning.

ANDERS GERNANDT (c):

Herr talman! Jag ber att kort få återkomma till de två huvudpunkterna i mitt lilla anförande tidigare.

När jag talade om den första – hur angeläget det är att verkligen arbeta ute på världsmarknaden för att placera vårt stål och andra produkter där, något som kanske är mycket mer angeläget än att göra en mängd hemmaarbete i form av rationalisering, omstrukturering, subventionering och annat – så svarade industriministern att specialstålsdelegationen har gjort en del insatser i den riktningen.

Nu kan jag inte tänka mig att specialstålsdelegationen har kunnat göra så mycket ute på världsmarknaden i den anda som jag angav, nämligen att söka upp de platser och t. o. m. de enskilda förbrukare som kan behöva svenskt stål och andra svenska produkter och sätta in en stöt just på de aktuella områdena; en uppsökande verksamhet som vi säkert – ju förr dess bättre – måste bedriva i allt högre grad. Kostnaden för att ha sådana här uppsökande representanter ute i världen understiger säkert kostnaderna för de stora lokala satsningar som vi gör i Sverige – och ändå inte får ut våra produkter.

Jag vill gärna att industriministern är vänlig och ger sin syn på frågan om uppsökande verksamhet, inte bara för stålmarknaden utan även för övriga produkter. Det svenska handelsstålet är ju för sin leverans till svenska tillverkare så beroende av att dessa också får avsättning för sina produkter.

Den andra punkten gällde vad etableringsdelegationen gör och vad den har för instruktioner i vad avser att klara sysselsättningen på de aktuella orterna. Det finns ett papper från industridepartementet, enhet 4, skrivet i början av året, där det står:

”När det gäller statens åtgärder för att klara sysselsättningsproblemen för stålorterna, är detta en fråga som närmast handläggs på etableringsdelegationen. ---.”

Det kanske vore av intresse för oss att få veta vad etableringsdelegationen har för instruktioner och vad den gör, speciellt inom de mellansvenska områdena.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Industriministern sade tidigare att Hans Peterssons modeller var ingenting att lita till. De innebär pekpinnar till industrin osv., och det är inte bra. Industriministern sade vidare att beträffande skrotet får de privatägda företagen och SSAB tillsammans överväga vad som skall hända.

Men det är just sådana pekpinnar som jag tycker är nödvändiga från

Nr 124

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

industriministerns sida. Hur ser industriministern på detta? Vad är nödvändigt för framtidens stålindustri? Kan vi acceptera att de privata företagen i kamp med varandra, i slagsmål om en krympande skrotmarknad, pressar upp priserna och omöjliggör en rimlig utveckling? Kan vi acceptera att bli beroende av skrot på ett sätt som gör det svårt att – om vi nu helt förlorar skrotmarknaden – gå över till malmbaserad specialstålsproduktion?

Det är som sagt sådana pekpinnar jag tycker är nödvändiga. Det är ingenting orimligt i att kräva det av en industriminister.

Men jag förstår nu att den här debatten är mer eller mindre avförd och att vi inte kommer att få några ytterligare besked när det gäller Spännarhyttan eller Norberg. Det är alldeles klart.

När det gäller mediumvalsverk i Luleå så är vi positivt inställda. Vi säger i vår motion att i Luleå måste råstålsframställningen inriktas på att försörja en utbyggd framställning av valsade produkter. Det tycker jag är klartext.

Hela den svenska stålindustrin kommer naturligtvis att behandlas i debatten om gruv- och stålindustrin, som jag antar att vi får den 8 maj. Men det hade varit bra om vi i dag kunnat få några vidare besked av Nils Åsling om hur det skall gå med Spännarhyttan och med de mellansvenska orterna. På de platserna är både stål- och gruvindustrin direkt berörda av vad som händer med Spännarhyttan. Jag vill föra fram några ganska enkla förslag till fyra åtgärder.

Den första åtgärden är att bestämma sig för att rädda Spännarhyttan och Surahammars Bruk, som har relativt moderna anläggningar – trots att det har kommit nya och modernare tekniker som vi måste investera i. Man har där också påbörjat ett kraftverksbygge.

Som en andra åtgärd bör man ta reda på hur det blir med specialstålindustrin och de mindre järnbruken. Säsom i varje fall jag har läst ut av det underlag för åtgärder som kommit fram när det gäller olika sätt att rädda Spännarhyttan kan den åtgärden få återverkan på andra orter genom att man kan tänka sig leveranser dit från i dag befintliga ugnar – jag tänker på martinugnar som finns i Boxholm, Hallstahammar osv. Det måste vara industriministerns ansvar att ta ett grepp över hela den uppgiften och att till arbetare och kommuner i de mellansvenska stålbygderna säga: Nu skall vi se till att vi får behålla jobben, och kan vi inte göra det i en föråldrad och helt omöjlig anläggning, får vi ordna det på annat sätt.

Som en tredje åtgärd – som jag nämnde tidigare – bör man se till att vi inte blir beroende av skrotet, utan att svensk stålindustri i framtiden blir malmbaserad i större utsträckning än nu. Som det nu ser ut, i alla fall i de planer som jag sett, räknar man med att skrotimporten måste åttafaldigas under första delen av 1980-talet. Jag tror de siffror som har presenterats är riktiga.

Och som en fjärde åtgärd – men det är möjligt att det kommer ett förslag till den 8 maj, när kammarens ledamöter bl. a. skall diskutera vår motion om den framtida inriktningen av svensk stål- och gruvindustri – bör man lägga fram förslag och planer i fråga om hur man skall kunna utnyttja den nya teknik som har kommit fram. Det vore synd om svensk teknik, som enligt de

samstämmiga rapporter som jag har kunnat tillägna mig påstås vara så framgångsrik, i första hand skulle komma till användning utomlands, medan vi här hemma samtidigt blir beroende av tillgången på skrot.

Nr 124

Fredagen den
18 april 1980

Om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg

KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Som svar på en fråga av Nils Åsling vill jag först deklarerat att jag stöder projektet om ett mediumverk i Lulcå. Det har ju inte med den här frågan att göra, men det ena goda får inte förskjuta det andra.

När vi nu kräver en samlad lösning gör vi detta därför att vi anser det vara nödvändigt att fånga in och samla alla problem som det gäller. Skälen därför har jag redovisat i mitt första anförande.

Så till frågan om sysselsättningen. Industriministern säger att ägarna har hela avgörandet när det gäller sysselsättningen, men jag vill fråga honom hur han så helt vågar förlita sig på deras möjligheter. Dagens debatt handlar ju om att den stora koncern som äger Surahammars Bruks AB – ASEA – säger sig inte längre ensam orka bära ansvaret för specialstålsindustrin, utan ropar högt på hjälp från staten för att få någon som är beredd att ta hand om samordningsfrågorna.

Slutligen har jag noterat – och jag hoppas att jag hörde rätt – att statsrådet Åsling har utlovat åtgärder angående Spännarhyttan. Därmed har han också lovat att sysselsättningen i Norberg och Surahammar kommer att tryggas.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag till både Karl Björzén och Hans Petersson i Hallstahammar apropå skrotet säga att det inte är utan anledning som de svenska stålproducenterna, järnbruken, har ett gemensamt inköpsorgan för sin skrotförsörjning. Branschen har därmed också markerat sitt kollektiva ansvar. Det är inte mer än en rimlig begäran av industridepartementet och mig att de då också är beslutföra när det gäller både att se till hur den internationella skrotmarknaden utvecklas och när det gäller att sätta den egna skrotförsörjningen i relation till möjligheterna att få råstålsförsörjning i svenska verk. Det är också det ställningstagandet från de svenska verken som vi väntar oss.

Jag kan hålla med Karl Björzén om att det är ovisst hur den internationella skrotmarknaden kommer att utvecklas. Det återverkar ju på den svenska solidariska prispolitiken. Ett beslut om ökad import innebär med all sannolikhet en ökad kostnad för de svenska brukena. Det drabbar alltså hela branschen. Det borde vara en anledning för branschen att här ta sig samman och noga överväga hur man vill ha det i framtiden. Det är inget ansvar som man genom politiska beslut kan lasta av de olika företagen – jag vill betona det.

Får jag till Anders Gernandt säga att specialstålsdelegationen under de två år den verkade inte hade till uppgift att gå ut och göra aktiva exportinsatser. Vad jag menade var att den Hagströmska utredningens, specialstålsdelegationens och industridepartementets agerande tillsammans provocerade produktutbyten, viss strukturrationalisering och viss effektivisering av

Fredagen den
18 april 1980

*Om sysselsättningen
vid Suraham-
mars Bruks AB:s
anläggningar i
Surahammar och
Norberg*

ganska betydande omfattning i specialstålsindustrin, vilket har stärkt den svenska specialstålsindustrins position på världsmarknaden.

När det gäller marknadsorganisationen har de svenska specialstålsföretagen en synnerligen väl utbyggd organisation, och där behöver samhället inte inskrida. I övrigt har vi självfallet det sedvanliga exportstödet, som också står specialstålsföretagen till buds.

Etableringsdelegationen har, som jag antydde, till uppgift att hålla kontakt med de 150 största svenska företagen i etableringsfrågor. Självfallet innebär det att etableringsdelegationen, när ett företag drar ner sin aktivitet på en ort, också är det operativa instrument som industridepartementet har för att ta upp en diskussion med företagen om alternativ sysselsättning och alternativ etablering.

Karl-Gustaf Mathsson återkom och talade om den samlande lösningen. Jag hoppas att vi under våren skall få klart för oss vad den samlande lösningen – den översiktliga planeringen – egentligen innebär, så att inte svenska folket får intryck av att detta är den dimridå som socialdemokratin lägger ut för att dölja bristen på konkreta handlingsalternativ. Det går liksom inte att vilja allt, att inte ha mod och kurage att bestämma sig för färdriktningen. Det går inte att vilja ha både ett mediumverk för 1,2 miljarder i Luleå och samtidigt slå vakt om de mindre handelsstålsföretagen. Man måste bestämma vägen, och det är vi från regeringens sida beredda att göra under försommaren. Det räcker alltså inte med att på det här sättet tala om samlande lösningar.

När det gäller situationen i Spännarhyttan är det en missuppfattning om Karl-Gustaf Mathsson tror att jag förlitar mig på företaget. Jag har t. o. m. sagt att jag kräver att ASEA-gruppen gör sitt yttersta för att – i händelse man där måste förändra produktionen – säkra sysselsättningen på orten. Jag har dessutom sagt att jag anser mig ha ganska långtgående utfästelser för att företaget är berett att svara upp mot det krav som samhället ställer i sådana sammanhang.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Det senaste inlägget av industriministern tycker jag ganska bra illustrerar ställningarna i den här debatten. Han säger att det inte går att ha sådan här verksamhet både på det ena och på det andra stället. Nej, naturligtvis finns det vissa begränsningar. Men det är just därför man måste ta det här greppet från statsmakternas sida och föreslå olika åtgärder som kan vara till ledning och som kan rädda jobben på de olika orterna. Vi kan ju inte överlämna det ansvaret helt åt privatkapitalet. Men det är det industriministern säger att man skall göra. Det skall inte vara några politiska beslut, utan detta skall de aktuella företagen sköta. Ja, tacka för att det ser ut som det gör ute i bygderna. Nej, industriministern, här ligger den direkta skiljelinjen mellan industriministern och mig. Jag menar att vi är här i riksdagen för att försöka ta ett ansvar för en planering av hur framtiden skall se ut för människorna. Industriministern vill att det skall företagen sköta själva.

§ 6 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1979/80:169 till jordbruksutskottet

Nr 124

Fredagen den
18 april 1980

§ 7 Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1979/80:1980–1982 till försvarsutskottet

§ 8 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningarna 1979/80:180–182

§ 9 På hemställan av talmannen beslöt kammaren kl. 10.56 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 10 Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00.

§ 11 Anmälades och bordlades
Proposition
1979/80:167 om åtgärder mot vattenförorening från fartyg

§ 12 Anmälades och bordlades
Skatteutskottets betänkanden
1979/80:35 med anledning av propositionen 1979/80:100 bilaga 11 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1980/81 inom budgetdepartementets verksamhetsområde jämte motion
1979/80:44 med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och byråkrati m. m. såvitt avser ändring i lagen om handel med drycker jämte motioner

Kulturutskottets betänkande
1979/80:28 med anledning av dels proposition 1979/80:100 såvitt gäller anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer jämte motioner, dels motioner om bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner

Utbildningsutskottets betänkanden
1979/80:22 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken, m. m., jämte motioner samt propositionen 1979/80:69 om utbildningen av skådespelare och musikdramatiska artister
1979/80:23 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till vuxenutbildning jämte motioner

Trafikutskottets betänkanden
1979/80:17 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut jämte motioner

Nr 124

Fredagen den
18 april 1980

Anmälan av interpellationer

1979/80:20 med anledning av propositionen 1979/80:89 om överlåtelse av staten tillhörig fast egendom
1979/80:21 med anledning av propositionen 1979/80:113 om fortsatt garanti till Aktiebolaget Aerotransport

Jordbruksutskottets betänkanden

1979/80:31 med anledning av propositionen 1979/80:61 med förslag till epizootilag m. m.
1979/80:32 med anledning av motioner om jordförvärvslagen, m. m.
1979/80:33 med anledning av motion om främjande av sambruksföretag inom jordbruket

Näringsutskottets betänkande

1979/80:38 med anledning av motioner om Luxor Industri AB

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1979/80:22 om anslag till invandrarpolitiken för budgetåret 1980/81
1979/80:26 om statsbidrag till stiftelsen Invandrartidningen för budgetåret 1980/81

Civilutskottets betänkanden

1979/80:25 med anledning av proposition 1979/80:100 i vad avser anslag till planväsendet
1979/80:26 med anledning av proposition 1979/80:100 i vad avser anslag till lantmåteri- och kartväsendet jämte motioner
1979/80:27 med anledning av proposition 1979/80:100 i vad avser anslag till länsstyrelserna m. m. jämte motioner

§ 13 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 18 april

1979/80:183 av *Sina Andersson* (c) till kommunikationsministern om upprustning och bibehållande av Roslagsbanan:

AB Storstockholms Lokaltrafik har i en skrivelse till regeringen av den 20 mars 1980 hemställt att regeringen måtte lämna AB Storstockholms Lokaltrafiks Järnvägar tillstånd att lägga ner persontrafiken på bandelen Rimbo-Kårsta och upphäva gällande koncessioner för bandelen i fråga med anledning av Stockholms läns landsting den 30 november 1979 beslutad ersättning av järnvägstrafiken med busstrafik fr. o. m. 1981.

Sedan detta beslut fattats i Stockholms läns landsting har bl. a. lokala

folkomröstningar ägt rum i Täby och Vallentuna kommuner den 23 mars 1980. Resultatet av folkomröstningen visade att 92 % i Vallentuna och 74 % i Täby var för en upprustad och bevarad Roslagsbana i dess nuvarande längd. Utfallet av denna folkomröstning kan inte nonchaleras.

Med anledning härav önskar jag ställa följande frågor till kommunikationsministern:

1. Anser kommunikationsministern att den folkomröstning som ägt rum – som är rådgivande – skall tas på allvar och vara vägledande i det fortsatta arbetet för en upprustad och bevarad Roslagsbana?
2. Om svaret är jakande, kommer kommunikationsministern att ställa sig negativ till den nämnda skrivelsen från AB Storstockholms Lokaltrafik?

1979/80:184 av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till industriministern om vissa instruktioner till statens representanter på förenade fabriksverkens bolagsstämmor:

Telub i Växjö har blivit ett av de mest uppmärksammade statliga företagen – dock inte av ekonomiska skäl, utan därför att företaget slutit kontrakt med militär anknytning med Libyen.

Libyen är en brutal militärdiktatur. Libyen gick i krig för att stödja Idi Amin och libyska soldater deltog i Ugandas krig mot Tanzania. Ingen stat har givit så många terrorister skydd och stött så många terroristaktioner som Libyen. Det är betecknande att två av de fyra terroristaktioner som omfattas av den svenska terroristlagstiftningen får stöd från Libyen.

Ständigt upprepar Libyens ledare Khadaffi – ibland i klassiskt antisemitiska formuleringar – att Israel skall utplånas.

Det är ingen tillfällighet att Sverige inte exporterar en kula, inte ett militärfordon till Libyen.

Ledningen för Telub i Växjö har nu på kort tid slutit kontrakt med Libyen om utbildning av 100 ungdomar – en utbildning som kan komma till användning i Libyens aggressiva politik;

till Libyen sålt ett fjärrstyrningssystem inkluderande sex radarstationer för större plastbåtar – något som kan komma att användas för att utföra terroristaktioner mot Israel;

visat sig förhandla med Libyen och förbereda material för avancerad militär utbildning för olika vapenslag;

uppmanat de anställda på Telub att försöka ta reda på och rapportera om vem som lämnat ut uppgifter om Telubs samarbete med Libyen till pressen.

Intet av detta är olagligt. Det behöver för den skull inte vara lämpligt. I en företagslednings uppgifter ligger också att göra moraliska bedömningar utöver vad som omedelbart anges i lagen. Om samhället inte kunde förutsätta att företagsledningarna tar rimliga moraliska hänsyn utan utnyttjar varje lucka i lagen skulle en omfattande reglering av företagets verksamhet krävas. Marknadsekonomi bygger därför på att företag agerar efter allmänna anständighetsregler.

Anmälan av interpellationer

Chefen för Telub har dock i TV uttalat att företaget inte "kan göra några moraliska bedömningar".

Telub är ett statligt företag, och regeringen har det yttersta ägaransvaret. I en frågedebatt den 27 mars 1980 hänvisade handelsministern till statsrådet Åsling vad gäller frågor som rör statens utövande av sitt ägaransvar.

Jag vill därför fråga industriministern:

Avser regeringen vidta någon åtgärd eller ge statens representanter på förenade fabriksverkens bolagsstämma instruktioner med anledning av vad som inträffat på Telub?

§ 14 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 17 april

1979/80:435 av *Sven-Gösta Signell* (s) till arbetsmarknadsministern om förläggningen av institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen:

Den 8 juni 1979 avslag en enhällig riksdag regeringens proposition 1978/79:216 om lokalisering av institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen. Riksdagens beslut var ett bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:40. Utskottets hemställan hade följande lydelse:

"att riksdagen

1. med anledning av motionen 1978/79:2706, yrkandet 2, avslår propositionen 1978/79:216,

2. med anledning av motionerna 1978/79:2666, 1978/79:2685, 1978/79:2686, 1978/79:2706, yrkandet 1, 1978/79:2707 och 1978/79:2708 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om fortsatt utredning av frågan om förläggning av institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen."

Det har nu gått tio månader sedan riksdagsbeslutet, och ännu har inget nytt förslag om lokaliseringsort kommit. Av den anledningen vill jag till statsrådet och chefen för arbetsmarknadsdepartementet ställa följande fråga:

När kommer statsrådet att lägga fram en proposition med förslag om förläggningsort för institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 15.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert